

Q. F. I. E. D. T. E. J.
SPECIMEN ACADEMICUM
SISTENS,
FATA
BOTANICES
IN
FINLANDIA,

QUOD,

*Divina adfulgente Gratia,
& Consentiente Ampliff. Facult. Philos. in Regia
ad Auram Academia,*

PRÆSIDE

D^N. PETRO KALM,

Oeconom. PROF. Reg. & Ord. Academiæ Scient.
Holm. ac Societ. Lit. Upf. MEMBRO,

*Publicæ Philosophantium censuræ
defert*

ANDREAS COLLIN, Joh. Fil.

SATACUNDENSIS,

Ad Diem II. Octobr. Anni MDCCLVIII.

Loco horisq; ante Meridiem solitis.

S:æ R:æ M:tis
MUD MAXIMÆ FIDEI VIRO,
Reverendissimo PATRI ac DOMINO,

**D^N. CAROLO
FRIDERICO
MENNANDER,**

S. S. Theologiæ DOCTORI CELEBERRIMO, Inclite
Dioec. Aboëf. EPISCOPO CONSUMMATISSIMO, Reg. i-
bid. Acad. PRO-CANCELLARIO EMINENTISSIMO,
Venerandi Consistorii Ecclesiastici PRÆSIDÏ GRAVISSIMO,
Scholarum per Dioecesiñ EPHORO ADCURATISSIMO,
Regiæ Scientiarum Academiæ Svecanæ MËMBRO
dignissimo.

MÆCENATI SUMMO,

Maximum certe est bonitatis Divinæ indicium, quod vi-
ros omnigena & solidissima scientia instructissimos sum-
mis in Republica officiis præficiat; illosque singulari
humanitate exornet, ut ad eorum gratiam, ceu aylum firmis-
simum, clientes quovis tempore confugere possint. Et sicuti
hæc animi bona in Te, Reverendissime Præful, miram in mo-
dum elucet, ita omnes in Tui admirationem & veneratio-
nem

nem alliciunt alleciosque tenent. Des ergo veniam, Mæcenas Summe, submisse oro, quod pagellas hæcè incomta & festinanti calamo elaboratas, Nomine Tuo Reverendissimo illustrare ausus fuerim. Est enim hoc haud minimum beneficium, quo numerum eorum antea in me abunde collatorum auges, imo illis veluti cumulum addis exoptatissimum. Verum enim vero doleo, eam esse clientum conditionem, ut gratiam Mæcenatum nullo possint demereri modo, nedum digno verborum adparatu prædicare. Proinde cum alia prorsus desint, quibus pietatem in TE, Reverendissime Pater, intra pectus latentem publice testatam facerem, humillimus rogo, gratioso adspicias vultu vile hocce munusculum in piæ & venerabundæ mentis arrham oblatum, meque ulteriori tuæ Benevolentia contra novercantis fortunæ insultus beare haud degravaveris. Sic clienti TUO commodissima datur ansa, favorem TUUM incomparabilem decantandi, votisque calidissimis omnium honorum Remuneratorem defatigandi, ut salvus sospesque in Ecclesæ emolumentum certissimum, Reipublicæ Literariæ fulcrum firmissimum, Familiæ TUÆ Nobilissimæ gaudium maximum, omniumque clientum TUORUM patrociniū Validissimum, quam diutissime vivas, vigeas & floreas! Permanens ad extremum vitæ halitum

REVERENDISSIMI NOMINIS TUI

Clientis devotissimus,

ANDREAS-COLLIN Joh. fil.

S:æ R:æ M:tis.

MAGNÆ FIDEI VIRO,

Generosissimo atque Nobilissimo Domino,

D^N. LAURENTIO
STIERNELDH,

Supremi, quod Aboæ est, Regis Regniq[ue] Dicafterii Con-
siliario Consultissimo, gravissimo, Mæcenati &
Nutritio Propensissimo,

Lucubrations levissimas de Fatis Botanices in Finlandia
publica submissurus censura, ingratisimus profecto essem,
si occasionem favorem TUUM in me deprecandam intermitterem.
Ex quo enim in Domum TUAM Nobilissimam, filiorum Tuorum
rara indolis & optima spei informandi causa me recepisti, tot
tantaque gratia TUÆ in me exstare voluisti documenta, quot
quantaque a Patrono Maximo profuere potuerunt. Non jam lo-
quor doctissima TUA colloquia, quibus multum profeci, nec com-
memoro consilia saluberrima, quibus me semper erexisti, prater
reos quoque alia beneficia, longe plurima; verbo tantum dico,
hanc opellam vix lucem visam fuisse publicam, nisi eidem
edendo gratia TUA & calor & robur addidisset. Jure ergo
TIBI offero primitias hasce Academicas, iisque splendorem a Nomine
TUO Nobilissimo mutuare cupio. Suscipias itaque, Mæcenas Pro-
pensissime, chartaceum hocce donum, idque patriarum gratissimi &
devotissimi animi mei interpretem agere. Faxit Divina Provi-
dentia, cujus nutu TE Patronum nactus sum, ut in Themidis
decus, Patria salutem, Familia TUÆ Nobilissima solatium o-
mniumque clientum TUORUM gaudium vitam transigas feli-
cissimam, Nostream! Sic vovet vovebitque, qui semet gratia TUÆ
in posterum totum commendat,

GENEROSISSIMI NOMINIS TUI,

cliens devotissimus,

ANDREAS COLLIN. Joh. Fil.

Rongt. Majkts.

Tro Män och Majorer wid Biörneborgs Infanterie Regimente,
de Wälborne Herrar /

Herr **HANS HENDRIC
BOIJE,**

Öfver

Herr **FRANTZ HEND.
von KNORRING,**

Hög. Gunstige Herrar och Synnars.

Nå jag, at hwilken ödet ej ännu unnat stort uehra förmohn, än
at knapt toidare, än til namnet wara mine Högst. Födnäme Syn-
narer förut bekant, wägar mig med matta och swaga färgor
af en odswad hand, detta mitt ringa affsilbrada arbete, uti blug-
ste ödmuikhet Eder upofra, och af Edra witttra Namn här til glans löna,
tackes wara längst förre dyrskhet, än min scerpelnde tunga och barran-
de fieder kan enskälla. Doch i förtrösten på den höga ynnest,
Hwarmed I, Wälborne Herrar Majorer, altid omfattat dem, som i syn-
nerhet med förste fattigdem sökt idla wetenskaper, gjör jag mig nu det
säkra hopp, at detta smogna wärk och min dristighet, som wägar af hö-
ga fleg, ej med ogunst uptages. Och dristar jag mig äfwen så mycket mehra
desse blad, Eder Wälborne Herr Major KNORRING tillägna, som jag
förut kan hugaa mig af den Höga Gunst, som min wärnlösa Wör ofbt-
jent wedersarit, då hon af Eder, Wälborne Herre, såfom en huswil och
af andra öfwergeifwen, med all hög ynnest och hjelp understödd blifwit.
Uptagen dersöre med så hög Gunst detta snille prof, som jag det i förste
wälmening i liuier frangiswit. Jeg skal trägit hos den milde Gudens
anhålla, Hatt tackes i mer än längliga tider uppehålla Wälborne Herrar
Majorer, mine Högst. Födnäme Synnarer, i all helf. önskelig-sälhet, til E-
dra Högst. Födnäma Familkers hugnad, landes synnerliga förmohn, samt
til deras hjelp, som wälateligen wörda mine Hög. gunstige Synnars
Högst. Födnäma Namn; ibland desse ädfrändes antal utbeder mig
ödmuikast at wara innesluten, såfom den hwilken til sin graf wälateli-
gen fram hårdar,

Wälborne Herrar Majorers,

Ödmuikaste tjenare,

ANDREAS COLLIN. Joh. Fil

Viro Admodum Reverendo atque Praeclarissimo,

Dn. MAG. CLAUDIO HEDMAN,

Ecclesiarum Vasensium Antistiti longe meritissimo, adjacentis districtus Praeposito gravissimo, nec non Scholae ibidem Trivialis Ephoro accuratissimo, Patrono omni venerationis cultu ad cineres usque colendo, suspiciendo.

Viro Admodum Reverendo atque Praeclarissimo,

Dn. Mag. ARONI LIMATIO,

Pastori & Praeposito coetus Divini, qui in Padasjoki & Cuhmois florent, longe meritissimo; ut antea Nutritio liberalissimo, ita jam Fautori certissimo.

Viro Plurimum Reverendo atque Praeclarissimo

Dn. LAURENTIO FORSELIO

Pastori Ruovesiensium Vigilantissimo, Evergetæ exoptatissimo.

Viro Plurimum Reverendo & Praeclarissimo,

Dn. Mag. JOHANNI LAGO,

Pastori in Sotkamo meritissimo, Consanguineo amantissimo,

Spectatissimo Viro

Dn. JACOBO COLLIN,

Mercatori inter Aboenses solertissimo, Fratri carissimo,

Dum specialissimam suorum agere curam, proprio jam meus indulgentissimus praematura decessit morte, de Sed praeter omnem nostram spem, excitavit idem Clementis- qui meam adversam fortunam multis sublevastis modis & in aere vestro totum esse agnosco, sed sincere simul fateor, nere, recompenfare posse. Suscipite ergo, Evergetæ benique & tenuem meam fortunam in posterum vobis comenda- strorumque perpetua prosperitate & vita diuturna preces

NOMINUM

Viro Admodum Reverendo atque Praclarissimo
Dn. MAG. ANDREÆ SALOVIO,
Pastori animarum, quæ Deo in Orivesi colliguntur, meritif-
simo, Viciniquæ Contractus Prapósito gravissimo,
Patrono Benignissimo,

Viro Spectatæ fidei & Probitatis,
Dn. CAROLO JOH. STILMAN,
Camerario per Ostrobotniam Laudatissimo, Benefactori mul-
tis nominibus colendo.

Viro Plurimum Reverendo atque Praclarissimo,
Dn. ISRAELI REINIO,
Vicario Pastori, atque Sacellano in Laibela dexterrimo, Af-
fini dilectissimo, æstumatissimo

Viro Plurimum Reverendo atque Praclarissimo,
Dn. Mag. ISRAELI BJORR /
Conrectori Schol. Triv. Vasensis Dignissimo, ut quondam In-
formatori fidelissimo, ita nunc Fautori optimo,

Spectatissimo Viro
Dn. ABRAHAMO COLLIN,
Mercatori & Senatori inter Ny - Carlebyenses Prudentissimo,
Fratri dilectissimo.

expertus sum exemplo; Ab eo enim tempore, quo Parens
mea meorumque temporali felicitate ætüm esse videbatur,
simum Numen, Vos Benefactores & Consanguineos optimos,
in beneficiis mihi conferendis veluti certastis. Memet ergo
me vestram benignitatem non alio quam levissimo hocce mu-
gnissimi, leve hocce exercitium, in signum gratissimi animi, me-
tam esse patiamini. Meum semper erit pro Vestra, Ve-
fundere ardentissimas, Sic optat.

VESTRORUM

Cultor observantissimus,
& Frater dilectissimus
ANDREAS COLLIN. Joh. Fil.

Encke Rectorherdskap/
Åhreborne och Dygd. Vidla Fru/
MARGARETA COLLIN,
Född RÖNBLAD,
Min Huldasta Moder/

H Jag nu för almänheten wil å daga lägga min första Academiska lärospan, och derjämte yttra genom desse få och matta, men dock af hjertat hårflytande ord, min hjerteliga tacksamhet och innerliga fågnad öfver min hulda Mors sinna omsördnad för mig och min välfärd; sånckes i sanning min estertancka på diuaste förundran, och en vördnadsfull håpenhet blifwer mit tacksamaste hjertas renaste tålk. En obestrefwelig ömhet hafwen I, min Huldasta Mor, ensidigt åtsfrån min späda barndom (såsom en förjande Encka i ett huswilt tilstånd, och flere andra förtryk) använt all möda för min och mine bröders upfostran i wet och skickelighet, i affigt, at göra vår lefnad säll och vår fortkomst emot afwundlyckelig. Derföre är min barnsliga pligt desto större, och min brinnande kärlek ej mindre. Tack, min Hulda Mor, för oförtruten omsorg för mit wäl, från barn-
domen til denna dag. En innerlig Årkänksamhet skal aldrig plasnas på mitt sinne, och min tacksamhet uphörer ej at vara hjertelig. I mitt hjerta saknas ej hwad en lydig Son under en så huld Mor bör hysa; fast ån mine magra ord ej åga den listighet och styrcka, at förklara mine inre rörelser. Jag upfostrar Eder, Min K. Moder, dessa af mig til almenheten lemnade tanckar, om Orta-Betenstapens öden i vårt K. Fädernesland; Upp-
tagen dem ej såsom någon wedergålning, utan som et prof af min diupa erkänsla, och som en liten frucht för all Eder för mig ösparda omskostnad. Ålmachten gjøre min Kärasta Mors, nu genom sarg och bekymmer beswårliga lefnad lustig och lätt, och efter denna uselheten inneslute Eder i sin Himmelska bönning, I som hafwen inneslutit mig i Eder moderliga ömhet: detta önskar och beder den, som til sin död med barnslig wördnad framhårdar.

Min Kärasta Mors/

Ödmjuklydigste Son,
ANDREAS COLLIN.

I. N. 7.

PRÆFATIO.

Scientiam vegetabilium omni laude dignissimam esse, neminem nisi, qui contra sanam rationem delirare velit, inficias hodie iturum existimaverim. Arguit enim ejus præstantiam ipsa antiquitas; quippe quæ non nostro demum seculo enata est, sed jam ab ipso mundi primordio sua repetit incunabula, (a) & postea continua serie cum ipso genere humano ad hæc usque tempora propagata, aucta, & in illud fastigium, quo hodie superbit, eversa est Porro, ipsam ejus jucunditatem perpendentibus,

A

(a) Constat ex sacris pandectis DEUM Adamo hortum Eden variis arboribus floribusque abundantissimum parasse, eidemque lapso, terram in sudore vultus colendam monstrasse & præcepisse, ut herbis vesceretur Gen. III: v. 18. Quod vero huic divino mandato obedientes fuerint, & cognitione, saltim aliqua, botanices instructi Patriarchæ tam ante, quam post diluvium, omni caret dubio.

dentibus, haud mirum videbitur, si omnes in sui amorem alliciat, allectosque retineat. Quid quæso jucundius visui, quam in pratis, campis, sylvis, montibus, imo aquis infinitas plantarum species, harumque varietates intueri, attenteque earum admirabilem structuram considerare. Hinc Poëtæ dignis extollunt laudibus vernale & æstivum tempus, gaudioque capti ejus amœnitatem canunt:

*Jam violam puerique legunt hilaresque puella,
Rustica, quam nullo, terra, ferente gerit,
Prataque pubescunt variorum flore colorum,
Indocilique loquax gutture vernat avis. (b)*

Quid olfactui svavius, quam odores, spiritus animales recreantes suis naribus attrahere. Hoc modo varii præcaveri possunt morbi, qui mortem facillime causari possent (c). Nam svaveolentia arcent acaros, pellunt contagia & exanthemata, masticata præservant a contagio (d). Ratio est, quia olfactus ad vitæ sedem animamque ducit, hinc citissime spirituosum remedium vires restaurat. Auget præterea dignitatem Botanices maximi in vitam humanam redundantes usus. Intervit enim eximie ipsis Sacerdotibus in demonstrandis existentia & attributis divinis, explicandis variis

Scripturæ

(b) Evolvat Ovidii tristium Lib. III. elegiam XII. Virgii Georgicorum Lib. II. aliosque passim.

(c) Conf. Boërhavæ de olfactu.

(d) Vide Hasselquistium de viribus plantarum in tom. li. Lin. Amœn. Acad. p. 426.

Scripturæ Sacræ locis, multisque piis meditationibus in animis auditorum excitandis (e). Quid Medicos loquar, hi namque ex cognitione plantarum summam percipiunt utilitatem. Non ignoro remedia etiam ex animalibus & regno lapideo defumi posse, sed simul contendo, hæc paucissima esse, nec corpori curando adeo apta, atque illa, quæ ex plantis hauriuntur (f). Neque Juris-Consultus, si rite suo fungi velit munere, hac scientia penitus carere potest. Non opus est multo argumentorum apparatu hoc firmare; satis erit verbo dixisse, ejus ignorantiam dedecus ipsi, & civibus sapissime magna accelerare incommoda (g). Ad hæc, illos, qui castra sequuntur, minime pœnitebit, si quandam ætatis suæ partem floræ sacratam velint. Incidunt sapissime tempora, quibus milites vel obsidione clauduntur, omnique commeatu privantur, vel in fugam conversi ferarum more inter arbores frutices & gramina aberrantes fame necessario

A 2

cessario

(e) Sic ipse Servator dulcissimus jubet nos considerare lilia agri. Math. VI: v. 28.

(f) Conf. Proœmium Horti Upsaliensis.

(g) Memorabile est exemplum in calendario Celeber. Celsi anni 1744. ubi verba sic leg. 3 Engeland hände, at en Trågårdsmästare hade makalös god kåhl, så at åttillige betingade sig af honom samma slags kåhl frö; Trågårdsmästaren ursatte åttilliga kåhlståckar til frö på samma sång med den gemena kåhlen: All kåhlen blommade på en gång; stoftet fördes af wädret ifrån den ena kåhlen til den andra; fröet blef moget och såldes dyrt. Men de, som köpte fröet, fingo deraf gemen blå kåhl. Trågårdsmästaren blef stånd,

cessario moriuntur, si rationem vegetabilibus se sustentandi nesciant (b) Et Oeconomum quod adinet, tot tantosque ex hac scientia habet usus, quot quantosque vix fatis enumerare integer dies sufficeret. Breviter unum alterumque indigitare lubet: vegetabilia indolem terræ Oeconomus demonstrant, qua cognita semina huic vel illi humo aptissima eligere novit. Præfagiunt quoque flores futuras tempestates (i, imo instar calendarii & horologii sunt, quibus ruri degentes uti possunt (k). Sed præter hæc, potest etiam Oeconomus ex Botanica cognoscere plantas, quibus, annonæ caritate ingrudente, vesci queat (l); quænam sibi ipsi pecoribusque

fast ån han på ed och samvete betygade, det han sielf samlat fröet med egen hand af samma slags kåhl; måste dock plightsa som en bedragare. Hvaraf ser man, at en Jurist och Domare bör weta något mer ån Lagboken; ty hade han förstådt denna delen af naturkunnigheten, så hade aldrig denne stæckars Trågårdsmästaren blifwit så oftyldigt dömd.

(b) Gummi ex Ceraso profluens, eadem qua gummi arabicum pollet virtute, de qua D. D. *Hasselquistius* ex *Ægypto* refert plus centum homines obsidione cinctos, per duos ferme menses vitam absque alio cibo sustentasse conf. *diss. de plantis escul. patr. p. 17.*

(i) Sic calendula pluviam mans præfagit, quod *Draba* & *Trifolium* quoque faciunt. *Sonchus Sibericus* si noctu claudatur, sequens dies serena, si vero aperto flore per noctem manet, proxima dies pluviosa erit, & sic porro.

(k) Conf. *diss. de calendario floræ Upsl. hab. & Linnæi Philoso. Bot. p. 272. seqq.*

(l) Consule *diss. de plantis esculentis.*

que sint noxia; quibus prata optime feri debeant & innumera alia (m). Vix minorem usum Entomologicis & Mineralogicis præstat, illis quidem dum ostendit quænam in quibuscunque plantis habitent insecta, unde varia in emolumentum suum lucrentur, his vero quia mineris aliis atque aliis inveniendis inserviunt flores (n). Hos autem multosque alios usus jam pluribus explicare nunc mihi non vacat, quare gratissimum hunc laborem aliis relinquo, & propius memet ad materiam propositam confero, levi penicillo Fata Botanices in Finlandia, patria mea dulcissima, adumbraturus. In antecessum vero Temet, Candide Lector, enixe rogatum habeo, velis innoxios meos conatus æquibonique consulere, eosque mitiori perstringere censura, & quidquid heic deficit, benevole supplere.

§. 1.

Fata Botanices in Finlandia expositurus, minime id jam ago, ut per singula secula eundo exponere velim, quæ ejus fuerit facies ad nostram usque ætatem: nam præterquam quod sic in inmensum cresceret opus, etiam huic labori perferendo me prorsus imparem esse lubens fateor. Proinde to-

A 3

tam

(m) Conf. diss. Om finska ångskåpsels hinder och hjelp p. 18. 19.

(n) Vide dissert. sub. præ. Præf. några kännemärcken till nyttiga Mineraliers uppfinnande.

tam opellam in duas epochas redigerè placet; quarum prior tempora antiquiora, posterior autem recentiora considerabit. Quod itaque majores nostros sub gentilismo degentes adinet, dolemus paucissima & vix ulla hodie proflare antiquitatis documenta, quæ, quales fuerunt majorum nostrorum in variis scientiis progressus, demonstrant. Per crebras enim hostium invasiones, bella intestina, invidiam & cœcum Zelum Papistarum, aliosque casus, quæ majores nostri literis mandarunt, nobis erepta sunt: hinc fere omnia, quæ lucem huic rei adfundent, ex iis, quæ passim in scriptis proxime adjacentium gentium casu quasi adferuntur, petenda sunt. Extra omnem tamen dubitationis aleam, positum esse existimaverim, majores nostros aliqualem omnino Botanicæ cognitionem habuisse. Etenim si solum communem priscaevi vivendi usum paulisper respicere velimus, haud difficulter reperiemus mortales tunc temporis non modo ex animali, verum etiam vegetabili regno, vitæ necessaria sibi acquisivisse. Et quod aborigines nostræ gentis concernit, consentit in illam mecum sententiam Stiernhœkii, statuendo Hyperboreos cortice abietino & quercino, cum non suppeterent alii panes, victitasse (a). Porro, ipsa etiam necessitas eos ad hanc scientiam profertius seculi conditione excolendam impulit. Nam cum ea obsoniorum genera, quæ piscatura & venatio

(a) In lib. de vetusto jure Sveonum Lib. III. Cap. 7. p. m. 292. & disertatio Aboæ de aboriginum Scandianorum præcipuis vitæ sustinendæ modis p. 47.

natio præbebant, non semper, quoties opus erat, continuo ad manus essent, nec indigentia sublevanda sufficerent, multa in cibum, potum & medicinam ex herbis vel sponte nascentibus vel ipsorum opera confitis depromere necesse habebant. Huc quoque accedit longævitæ majorum, quippe, qui testibus non modo indigenis, verum etiam exteris, iisque antiquissimis (b) Mocrubii adpellantur. Et quamvis concederem simplicem victus apparatus & salubritatem cæli ad hanc corporum firmitatem multum contulisse, jure tamen contendendo esum vegetabilium prædictæ longævitæ haud minimam fuisse causam. Evincit hoc ipsa experientia omnis temporis; sic novimus Gymnosopistas Brachmanes a Theophrasto & Plinio sapientes Indiæ nominatos, nihil nisi vegetabilia olim aut hodie comedere, gaudere tamen corpore robusto & longævos evadere. Hinc merito peritissimi Medici inter causas brevitatæ vitæ humanæ nostro ævo numerant nimium carniæ esum, cum majores parce admodum iis vescerentur & summopere baccas, poma, olera, aliosque fructus amarent. Ulterius, robur dictis addunt non vulgare, testimonia auctorum fide dignissimorum, qui mentionem faciunt variarum plantarum, ut pote Edda, Adamus Bremensis (c), Scheffer (d), Rudbeckius (e) Wilde

(b) Consule Rudbeckium in opere atlantico Tom. I. Cap. IV. n. 10. p. 85.

(c) De situ Daniæ p. 159. (d) Lapp. Cap. 27. p. m. 317.

(e) in præfat. atlantica. Tom. 2.

de (f) & Trozelius (g) aliique auctores veteres, quorum scripta in lucem protulit Celeb. Dn. assessor Biörner in suo opere *kämpedater* dicto, qui omnes demonstrant Hyperboreos nostros ex arboribus & herbis optimum cibum & potum præparasse; Imo in conviviiis & nuptiis suis cerevisia inebriante, mullo & vino bono passim fructibusque varii generis vel in hortis crescentibus vel in silvis natis usos fuisse. Si denique Medicinam Patrum nostrorum cogitemus, oppido patebit ea, quæ supra dicta sunt firmo stare talo. Habebat namque gens bello deditissima Medicos & Chirurgos suos, quorum operam in vulneribus pro Patria acceptis curandis mortisque periculis pellendis quærebant, & sanitatem recuperabant amissam. Et licet fateamur ex animalibus interdum remedia desumpta fuisse, plurima tamen medicamenta plantas subministrasse negabit nemo.

§. II.

Introducta Religione Christiana in Patriam, simul cum eadem artes etiam liberales, licet non primum propagatæ, magna tamen acceperunt incrementa. Et quemadmodum eo tempore omnis tam Theologia

(f) Præp. Hodegetica p. 202. (g) Leg. ejus annotationes, om Sviogethernas förbna hushålds wet, de quibus pag. 16 dicit, at de af örter och trån tagit sin Göta mat ic. & p. 17. af win och blåbår, præssade de äfwen en löskande saft, om ej ett smakeligit win, hwarom kan läsas hos skalderne.

Iogia, quam Philosophia, quæ vulgi captum transcendebat, in cerebris Monachorum suam invenisse sedem putabatur, ita quid de Botanica existimandum sit, cuivis facile est judicatu. Scilicet præter ea, quibus §. præc. evictum dedimus majorem herbarum notitiam theoreticam atque practicam per totam patriam diffusam fuisse, (a) tuto asserere licet, ipsos monachos eandem minime extirpasse, sed laudabili studio amplificasse, majoresque ad illam magis magisque suo exemplo excitasse; Constat enim, quod hortos in usus Medicinæ & Oeconomix circa Monasteria instructos habuerint Religiosi hi, in quibus plantas varias vel extraneas vel patrias plantaverant, quarum cognitionem studiosa juvenus, pro istius seculi ratione, sibi comparare potuit. Præterea, si perpendamus multos sapientiæ amatores studiorum gratia ad exteras Academias jam tum temporis profectos fuisse, prono fuit alveo, eos optimam habuisse occasionem in re herbaria profectus faciendi, & reduces domum eosdem cum conterraneis communicandi.

B

§. III.

(a) Cognitionem plantarum Medicam & Oeconomicam prisca istius ævi adhuc penes vulgum residuam habemus, quam magni Literarum Patroni collectu dignam existimarunt, idque ad monitum *Baconis de Verulamii*, qui in libro de *augment Scientiar.* contendit, colligendas esse particulares experientias &c. Soepe namque plebs longo usu ea didicit, quæ peritissimum fugiunt virum. Lege *Linnaæana* & *Kalmiana* aliaque egregie per patriam instituta itinera.

§. III.

AD posteriorem epocham nunc progredimur, quæ cum Academia nostra Auræica ortum suum accipit. Nam hæc sibi gratulari potest, quod ab ipsis ejus incunabulis Botanica studiosæ juventuti proposita, quodque horto Botanico gavisa sit; In primis etenim actis Consistorii Academici mentio fit Horti Academici, (a) unde lucide apparet, inde a primo foundationis tempore hunc hortum institutum fuisse; ex quibus etiam facile evincitur, Illustrissimum Comitem PETRUM BRAHE Regni Drotzetum, Academiaeque hujus primum Cancellarium, ut in omnibus aliis commodis Academiae, ita etiam in hisce scientiis promovendis, maximum fuisse, ejus svasu hortus hucce primum conditus est. Quod situm ejus adinet, ex iisdem actis patet, illam partem fori sic nominati equini (svet. hästarget) quæ ædibus Academiae proxime adjacet, si non totum forum & ultra, horti hujus aream constituisse. Ab initio Phyllicam & Botanicam unus idemque Professor docebat, nam primus,

qui

(a) Verba ex actis An 1642. die 10. Maij. hæc sunt, Flagades at Oeconomus templi tagit et stycke ifrån Academiens trågård och instånat. Resolv. at den lemnas åt en Professor, som den begårt arrendera. Pari modo annis 1649. die 11. Maij. 1651. die 18. Nov. 1653. die 14. Sep. 1669 die 5. Maij. ejus mentio occurrit; sed toto hoc tempore magis usui privato atque culinari, quam publico & commodo studiosæ juventutis infervisse, haud obscure apparet.

qui ad Academiam Aboënsē constituitur Physices Professor GEORGIUS ALANUS, Physices atque Botanices Professor a S^a Reg. Maj^{te} creatur (b), & ex actis consist. Acad. elucet, illum tempore Lectionum publicarum, quovis die unam horam Physicis, alteram vero Botanicis prælectionibus in usum studiosæ juventutis consecrasse (c). Nonnulli etiam sequentium Physices Professorum Botanicam simul tradebant; vocatur enim ABRAHAMUS THAUVONIUS in rubro dissertationis *de stellis*, sub ejus præsidio habitæ, Physices & Botanices Professor Publicus. Qualis vero Botanices facies ad hanc nostram Academiam deinde per aliquot annos fuit, non ita notum est; si tamen quid ex picturis Professorum Aboënsium seculi proxime præterlapsi, in Bibliotheca nostra asservatis, manu scilicet flores tenentium, conjectare liceret, habuit per omne illud tempus Flora heic suos cultores atque promotores. Fortassis hæc sparta Medicis tum demandata fuit. Primum tamen opus Botanicum, quod Aboæ prodiit, quantum novimus, est *Jacobi Henr. Flachsenii* primum Log: & Metaphys. tandem S. Theolog. Prof. & Doctoris in Acad. Aboënsi dissertatio grad: *de regno vegetabili in genere*, Præside *Gyllensolpe* Anno 1656 (d). Anno 1670 ELIAS TILLANDS Medicinæ Professioni præponitur, in qua ornanda totus est. Inter alia rei Botanicæ auxilia-

B 2

xilia-

(b) Confer nobiliss. Stiernman Aboa. Litt. p. 6 & 60.

(c) Acta consist. Acad. Ab. die 25. Sept. 1644.

(d) Conf. Stiernman Aboa Litter p. 54.

xiliatrices manus præbet. Hinc magna cum corona juventutis Academicæ non modo hortos urbis, sed etiam campos, prata, sylvas, locaque urbi adjacentia herbarum gratia visitat. Prodiit igitur anno 1673 in 8:º *Catalogus plantarum tam in excultis, quam incultis locis prope Aboam superiori æstate nasci observatarum, in gratiam Philo- Botanicorum concinnatus*; quem Catalogum A:º 1683. longe auctiorem edidit, *additis usitatioribus Svecicis & Fennicis nominibus, cum brevi virtutum recensione*. Eodem Anno in lucem publicam emisit *Plantarum icones novas in usum selectas, & Catalogo plantarum promiscue appensas*. Primus hic fuit, qui herbam tinctoriam *Isatidem* intra Patriam sponte nascentem observavit. Fuere autem multi, qui Tillandsium nostrum hac in re hallucinatum fuisse credidere, usque dum Consil. Summi Reg. dicast. quæ Aboæ floret, Illustr. Lib. Baro STENO CAROL. BIELKE eandem herbam iisdem in locis, quibus Tillands, copiose crescentem legit, quam Nobilissimus D. D. Archiat. & Eques LINNÆUS in Gotlandia sponte habitantem deinde etiam observavit. Ut eo major oportunitas studiosæ juventuti daretur plantas cognoscendi, de horto prædicto Academico instituto maxime sollicitus fuit noster Tillandsius, qui maximis illo tempore in Septentione florentibus Botanicis Medicisque summo jure adnumerandus est. (e).

§. IV. Mor-

(e) Añ. Consist. Acad. d. 14 Nov. D. Tillands sic lof, at med plantvärsk inhågnu heta Academia trågärds- somten ånda, til probam, at der nedfatta rötter tienliga til Medicin. 1691

§. IV.

Mortuo Tillandsio, quod initio anni 1693 accedit, curam Botanicæ utcunque egere Medicinæ & Physices Professores. Præside Professore Physices HAHN A:o 1695, in lucem publicam edita est dissert. *Lönnwallii de Platano* (a) atque 1698. *Hasselquistii de dendrologia* (b). Cum autem sepimenta Horti Academici vetustate penitus dejecta erant, nec locus is, utpote paludosus atque arctis circumscriptus limitibus, satis aptus videretur, Cēleb. Doct. HIELM Med. Prof. ejus rei summam habuit curam, ut alius fundus commodior eligeretur, & emeretur (c). Verum ejus laudabile

B 3

pro-

d. 5 Maji Professor Medicinæ D. Tillands inlade en Specification på Academiæ trågårdens planckets Reparation belöfande 16 Dal. 10 Öre, hvilckän af fisco publico betalad.

(a) Stiernman Aboa Litt. p. 138.

(b) Id. Aboa Lit. p. 143.

(c) Act. Consist. Acad. 1706 die 11. Apr. Herr Doct. Hielm anhölet uti en sin inslagde skrift, at Consistorium wille wara omtänkt, på hwad sätt denna Academien, så wäl som andra, kunde med kosto Botanico förses, både för det gagn, som den studerande ungdomen hade deraf at wänta, såsom och för Kongl. Maj:ts uti Medicinal förordningen 11. §. befält Kongl. Collegium Medicum hwär på sin ort detta låta sig wara angelägit; men såsom här til fordras en god och wäl belägen tomt, til hwilckens tilhandlande man uti dessa swära krigstider ej fördristar sig, at anlita höga Öfwerheten om några medel, warandes ej heller elsejt något förslag, at der til så mycket upbringa, så kunde för denna gång ej der til något tillgöras. 1708. die 29 Apr. Resk. Magnif. (D. Hielm) lät

propositum ob intervenientes funestissimi belli calamitates omni carebat successu. Recuperata A:o 1721. dulcissima pace reducibusque ad Almam Auroaicam Academiam Musis, etiam Botanica suos cultores iterum naçta est. Arridet tamen primum præcipue Æsculapii filiis. Prodiit igitur A:o 1724 Præside P. ELVING Med. Doct. & Prof. Laurent, Brodin Dissert. de *Trifolio Aquatico*, in qua varia erudita atque lectu digna inveniuntur, licet, quod ad usum Oeconomicum, Trifolium hoc Aquaticum seu Menyanthem cum Calla confundat, uti a maximo ævi nostri Botanico D. D. Archiat. & Equite LINNEO in Flor. Lapp. §. 80. observatum est.

§. V.

Sed jam appropinquant tempora, quibus longe clariori luce Scientia Botanica per totam prope Finlandiam splendet. Hactenus ejus adyta vix aliis quam Medicinæ alumnis patuere, jam vero omnibus aperiuntur. Antea Botanica vix aliter quam empirice tradebatur; jam singula systematice solidissimo fundamento superstruuntur. Illustrante enim orbem eruditum Summo, quem unquam videre secula, Botanico, Nobilissimum loquor D. D. Archiatrum & Equitem de stella boreali, CAROLUM

uplåsa sit förslag om horti Botanici anläggande, det han til hans Exelence Cantzelerens skrifvit, begärandes anten Slåttens Trågård under Academien, eller och med Bibliotheks medlen uplåpa någon annan plas, der til sedan en Trågårdens Märstare skulle bestållas, som kunde löna sig sjelf.

LUM LINNÆUM, etiam Fennia nostræ hinc novum lumen oritur: duos habuit hic Upsalia juvenilibus in annis assiduos comites, sibi que amicissimos, quorum uterque summo ardore totam Historiam naturalem per Finlandiam nostram propagavit, uterque etiam ad summam in Ecclesiasticis ad Academiam Aboënsē evectus est dignitatem. A:o 1736 intervallo vernali CAROLUS FRED. MENNANDER Philosophiæ tum Magister, deinde Physices, post Theologiæ Professor atque Doctor, jam vero Dioceseos Aboënsis Episcopus Eminentissimus, & Academiæ ibidem Pro-Cancellarius Magnificentissimus, Botanicam systematice discipulis selectis tradidit; superiorum vero mox jussu aliis curis ipsi impositis, jucundissima hæc otia relinquere cogitur. Alter assiduus Linnæi nostri in juvenili ætate comes atque Amicus D. JOHANNES BROWALLIUS Anno 1737. Physices Professor ad Academiam Auraicam a Sacra Regia Majestate constituitur. Celeberrimus hic Vir, qui ad Physicam & totam historiam naturalem excolendam, ornandam atque promovendam natus factusque erat, omni etiam nisu studioque in eo desudavit, ut solidior Botanicæ cognitio studiis sacratæ juventuti instillaretur. Intervallo igitur vernali anni 1739 collegia sua Botanica aperit, quæ deinde eruditissimo ore Auditoribus suis fidelissime proponit; illum arva, prata sylvasque perlustrasse, sudoreque madentem discipulis suis plantas demonstrasse non raro observarunt.

Hujus

Hujus cura svasuque factum, quod lectio historię naturalis in omnes fere scholas Finlandiæ introducta sit; prodierunt enim ex ejus Schola plurimi viri eruditi, qui vel juvenes varia loca Patrię plantarum gratia pervestigarunt, vel muneribus publicis admoti, hanc scientiam ipsis jucundissimam opere omni propagarunt, quorum secundum temporis seriem nonnulli nominandi: Mag. *David Starck* antea Lector Gymnas. Borg. jam Pastor & Præpos. Lovisæ. Mag. *Laur. Stenbäck*, Conrect. Schol. Cathedr. Ab. anno 1742. pie defunctus. Mag. *Job. Äimelaus* Past. in Storkyro Ostrobotn. *Petrus Kalm*, Oecon. Prof. Aboëns. Mag. *Israël Biörk* Conrector Schol. Vasens. Mag. *Ericus Lemquist* Pastor arcis Aboëns. *Barth. Rud. Hast*, Med. Doct. & Medicus Provins. Ostrob. Mag. *Pet. Bonsdorf* Lect. Theol. Gymnas. Borg. Mag. *And. Hell* Mag. Docens, at Collect. Schol. Cathedr. Aboëns. jam placide extinctus. Mag. *Job. Borgström* Lect. Mathes. in Gymnas. Borg. Mag. *Sal. Hannelius* Past. in Ilmola; Mag. *Pet. And. Gadd* Oeconomię Director atque Chemiæ Prof. Extraord. Aboëns. Mag. *Fred. Brander* Conrector Scholæ Biörneborg. Aliique plurimi. Eodem anno 1739 Aboæ edidit vir hic eruditissimus examen epicriseos Siegesbeckii, in quo nobiliss. Linnæum contra insultus Siegesbeckianos fortissime defendit, adversariumque hunc omnibus armis spoliavit. Quas aut ipse observat, aut in herbariis discipulorum in Finlandia lectas plantas invenit, studiose colligit, floræque suæ Finnicię, ad huc in
 mss.

manusc. latenti, inserit. Ob merita sua maxima in Ecclesiam, in Regem, in Patriam, inque Literas Anno 1749. Episcopus Dioeceseos Aboëns. atque Pro-Cancellarius Academiae Auraicæ factus Historiæ naturalis, suarum deliciarum, singularem curam agit. Eo auctore, intercessione autem Academiae nostræ Numinis tutelaris Illustriss. Comitis Regis Regnique Senatoris, C. G. TESSIN maxima pars veteris fundi sic dicti Episcopalis a Sacra Regia Majestate in Hortum Botanicum donatur, ea tamen clausula, ut idem fundus tamdiu sedi Episcopali adnexus esset, quoad novis ædibus Episcopalibus extruendis ultimus labor additus est. Ob hæc tamen & varia alia obstacula nostro Brovallio vivente, Academia voti sui hac in re potens non facta est. Ejus etiam ope Academiae nostræ culturæ variarum herbarum Fabricis utilium summam M. Thaler. argent. quotannis ad aliquod tempus donandam esse de flore Patriæ maxime solliciti Ordines Regni jusserunt; quam pecuniam, intercedente Magno Brovallii nostri in munere Successore, ulterius prorogandam esse liberalissime decreverunt iidem sapientissimi Ordines Regni.

§. VI.

Isdem fere temporibus, quibus laboriosissimus noster Brovallius, annis. scil. 1739 & proxime sequentibus, Cubicularius Reg. atque Adfessor summi Reg. Aboëns. Dicasterii, postea vero ejusdem Consiliarius ac tandem Præses vicarius, illustrissimus Dominus Baro STENO CAROLUS BIELKE, ut in alis scientiis utilioribus, ita etiam in Botanicis versatissimus ejusque longe amantissimus, & ipse in suis itineribus per Finlandiam plantas ejus studiose

indagat, & ut alii etiam idem faciant, nulli operæ, nullisque sumptibus parcit: in historia atque cognitione graminum, sine quibus omnis vera cultura pratorum frustra tentatur, superiorem habuit neminem: dolemus Fata observationes ejus eruditissimas & multo cum sudore sumtuque collectas, gramina quod attinget, ob præmaturam ejus mortem orbi erudito invidisse.

Anno 1748 professionem Medicinæ adgreditur D. D. JOHANNES LECHE: consummatissimus hic Botanicus variis eruditissimis operibus clarus, ac stupenda collectione plantarum instructus, Reverendissimo D. D. Episcopo Brovallio in plantis Fennicis investigandis inque flora ejusdem Regionis consignanda socias manus præbet: plantas rariores, in horto suo, sumtu proprio diligenter colit: publice privatimque sedulam atque indefessam operam juventuti Academicæ in Botanicis aliisque partibus historiæ naturalis commodat; atque quavis data occasione amorem jucundissimi hujus studii illi inculcat.

Celeb. D:nus Præses ex America Anno 1751 rediit, culturæ plurium plantarum rariorum atque utilium multum temporis tribuit, desideriiisque juventutis Academicæ in Botanicis discendis quantum potest, satisfacere studet.

§. VII.

Quæ Horti Academici institutionem obstacula morabantur, Anno 1757 remota esse gaudemus. Academia enim votis indefessa & paterna cura illustrissimi ac maximi Lycei nostri Cancellarii Celsissimi Comitis Regis Regnique Senatoris *TESSIN* annuere voluit SACRA REGIA MAJESTAS, Episcopo Diæceseos Aboënsis ejusque Academicæ Pro-Cancellario tum constituto Rev. D. Doct. C. F. MENNANDER, cui semper in deliciis

liciiis fuit studia utiliora promovendi. Magnus hic Literarum & in primis Historiæ Naturalis Mæcenas utilitatis suæ immemor vel potius contemtor suum commodum commo publico atque juventutis Patriæ, literis operam dantis atque daturæ, magno animo postponit. Hoc enim impulsore Academia votorum suorum compos facta. Situs est hic noster Hortus Academicus loco apto & scopo suo sat convenienti, adeo ut vix melior dari potuisset. Academia enim proxime adjacet; hinc studiosæ juventuti nullum tædium causari potest longa ad illum via. Stagnante aqua non infestatur, utpote loco editiori collocatus. Amnis subjacet, unde aqua anni siccitate sufficiens & satis bona haberi, & existente pluvia pertinaci inde facillime deduci potest. Colles & loca versus orientem sita sufficientem aquariis pollicentur humoris copiam. Domus sic dicta Vilbrandtiana, ab Academia in usum Præfecti horti emta, adeo apte huic rei inservit, ut ex ea in Hortum universum oculorum prospectus excurrere queat, quo constet, quam probe pensum suum laboremque observant operarii, & ne vim rapinamque exerceant malignæ manus. Ad ventorum frigidorum vim arcessendam & impedendam arbores variæ semper virentes & aliæ frondiferæ, huic rei perutiles, a boreali parte plantari possunt, quæ simul ornamentum horto addunt.

Die 15. Nov. ejusdem anni suasu atque auctoritate Generosissimi Gubernatoris Provinciæ Aboëns. JEREMIE WALLÉN Magistratus atque Seniores urbis Aboëns. quam partem augustissimus Rex ex veteri fundo sic dicto Episcopali urbi assignavit, Academia in Hortum Botanicum usumque atque
emo-

emolumentum juventutis Patriæ, Musis litantis, liberali manu largiebantur. Horti hujus Præfecturam eodem anno in se devolvi passus est Celeb. D. Præses variasque anno præfenti plantas rariores in hortum hunc delatas esse vidimus; Hortum vero nostrum faciem atque formam debitam veri Horti Botanici tanto citius obtenturum speramus, quanto certius est ejus diligentiorum culturam laudem, frigidiorum vero dedecus Præfecto ipsius conciliaturam esse.

§. VIII.

Hæc sunt paucissima illa, quæ de Fatis Botanicæ in Finlandia ejusque ibidem flore moderno in medium proferre volui. Cogitaveram equidem hæc pluribus exponere, verum cum inopinatum & festinans meum, quod in Sveciam nunc paro, iter filium heic abrumpere cogat, quæ breviter dicta sunt, placidæ tuæ, Candide Lector, subjicio censuræ. Interim sufficiat verbo dixisse, vix regionem dari, in qua studiosam juventutem, tanta pollere plantarum indigenarum cognitione, tantoque scientiæ Botanicæ rapi amore ac in Finlandia nostra fit, observabis. Faxit Deus, ut hæc scientia in alma pace una cum aliis studiis Theologicis & Philosophicis heic semper virescat, majoraque in dies capiat incrementa, quo in Patria nostra habeamus, quæ ad necessitatem & commoditatem spectant. Sic materies nobis dabitur amplissima summi Numinis opera mirabilia cognoscendi, eique devotissimas gratias agendi, cui sit Laus & Gloria sempiterna.

